

UDK: 341.225  
pregledni članak  
primljen 10. ožujka 2005.

Dr. sc. Davorin Rudolf, ml.,  
viši asistent Pravnog fakulteta u Splitu

## VANJSKI POJASI U JADRANU

Autor izlaže pravni režim vanjskog morskog pojasa (predviđenog Konvencijom UN o pravu mora iz 1982.), koji se prostire uz vanjsku granicu teritorijalnog mora, i praksu jadranskih obalnih država. Izložen je povijesni nastanak ovoga instituta i pozitivno pravo. U svijetu ga je proglasilo 40 država, a od jadranskih samo Italija - u reduciranom obliku arheološke zone. Bivša SFRJ ga je jedno vrijeme imala, a Bosna i Hercegovina i Slovenija ga ne mogu proglasiti jer su države u nepovoljnom geografskom položaju. Hrvatska to nije učinila, pa ni novim Pomorskim zakonom iz 2004. Pravnih razloga za to nema. Jedina poznata negativna posljedica eventualnog proglašenja vanjskog pojasa Hrvatske su troškovi nadzora, što je minorno u usporedbi s dobrobitima. Izložena je i obrazložena ideja da ga Hrvatska proglasi.

1. U Jadranskome moru samo je Italija do sada proglasila vanjski pojas (engl. *contiguous zone*, franc. *zone contigue*)<sup>1</sup>, ograničivši njegov pravni sadržaj na zaštitu arheoloških i povijesno vrijednih predmeta koji se nalaze na morskome dnu i u podzemlju mora.<sup>2</sup> Hrvatska<sup>3</sup> i Albanija<sup>4</sup> nemaju svoj vanjski pojas, Grčka ga ne može proglasiti zbog specifi-

<sup>1</sup> Upotrebljava se i termin *vanjski morski pojas*. O tome pravnom institutu u hrvatskoj i svjetskoj pravnoj literaturi v. pobiže: Ibler, *Vanjski morski pojas*, Zbornik za pomorsko pravo, Zagreb 1955., str. 11. - 70.; *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, Zagreb 2001.; Degan, *Međunarodno pravo*, Rijeka 2000., str. 663. - 665.; od istoga pisca *Međunarodno pravo mora u miru i u oružanim sukobima*, Rijeka, 2002, str. 55. - 57.; Andrassy, Bakotić, Vukas, *Međunarodno pravo 1*, Zagreb 1998., str. 189. - 190.; Rudolf, *Međunarodno pravo mora*, Zagreb 1985., str. 189. - 196.; Churchill & Lowe, *The Law of the Sea*, Manchester 1999., str. 132. - 140.; Rousseau, *Droit international public*, Tome IV (*Les relations internationales*), Paris 1980., str. 378. - 382.; Whiteman, *Digest of International Law*, Vol. 4, Washington 1965., str. 480. - 498.; O'Connell, *International Law*, Vol. II, London 1965., str. 697. - 704.

<sup>2</sup> Italija je proglasila arheološku zonu široku 12 milja u kojoj je zabranjeno vađenje arheoloških i povijesno vrijednih predmeta s morskoga dna bez službenog dopuštenja talijanskih vlasti. Naslanja se na talijansko teritorijalno more široko također 12 milja (računajući od normalnih i ravnih polaznih crta) i seže do 24. milje. - Zakonski dekret br. 42., čl. 94., od 22. siječnja 2004., "Codice dei beni culturali e del paesaggio, ai sensi dell'articolo 10 della legge 6 luglio 2002, n. 137", *Gazzetta Ufficiale della Repubblica*, No. 45 del 24 febbraio 2004 - *Supplemento Ordinario* n. 28. Zakon je stupio na snagu 1. svibnja 2004.

<sup>3</sup> Hrvatska ima 12 milja široko teritorijalno more koje se mjeri od ravnih i polaznih crta povučenih uzduž vanjskoga ruba njezinih otoka, epikontinentski pojas razgraničen s Italijom sporazumom Jugoslavije i Italije iz 1968. (stupio je na snagu 1970.) koji je Hrvatska naslijedila sukcesijom i gospodarski pojas do nje-gove vanjske granice dopuštene međunarodnim pravom. - Pomorski zakonik, *Narodne novine* (službeni list Republike Hrvatske), br. 181, 21. prosinca 2004.

<sup>4</sup> Albanija ima teritorijalno more široko 12 morskih milja koje se mjeri od ravnih polaznih crta. Podaci o drugim morskim prostorima s posebnim pravnim režimima nisu poznati. - V. UN, Oceans and the Law of the Sea, division for Ocean Affairs and the Law of the Seas, Office of Legal Affairs, *Table of claims to maritime jurisdiction (as at 28 February 2002)*.

čnih odnosa s Turskom u Egejskome moru<sup>5</sup>, a Bosna i Hercegovina i Slovenija su države u geografski nepovoljnom položaju (*engl. geographically disadvantaged States*)<sup>6</sup> pa nemaju morskog prostora u kojemu bi takav pojas mogle proglasiti.<sup>7</sup>

## 2. Što se razumijeva pod međunarodnopravnim terminom vanjski pojas?

*Vanjski pojas* je dio *otvorenoga (slobodnoga) mora* ili *gospodarskog pojasa*<sup>8</sup> uz vanjsku granicu teritorijalnog mora, u kojemu obalna država ima pravo nadzora radi:

- (a) sprječavanja kršenja svojih carinskih, fiskalnih, useljeničkih ili zdravstvenih zakona i drugih propisa na svome području ili u svom teritorijalnom moru;
- (b) kažnjavanja kršenja tih zakona i propisa počinjenih na svome području ili u svom teritorijalnom moru.<sup>9</sup>

Širina je vanjskoga pojasa limitirana:<sup>10</sup> na temelju Konvencije Ujedinjenih naroda iz 1982. ne može se prostirati preko 24. milje računajući od polazne crte od koje se mjeri širina teritorijalnog mora.<sup>11</sup> Kako je najuže teritorijalno more danas u svijetu 3 morske milje (Danska<sup>12</sup>, Jordan i Singapur<sup>13</sup>, u Japanu i Južnoj Koreji u nekim tjesnacima<sup>14</sup>), vanjski pojas može biti širok najviše 21 milju.<sup>15</sup>

3. Danas je u svijetu vanjski pojas u skladu s Konvencijom UN o pravu mora (1982.) proglasilo 40 država (uključujući države koje nisu specificirale svoja prava u tome pojasu). Internim zakonima proglašeno je ukupno 68 različitih zaštitnih zona:

<sup>5</sup> Grčka i Turska su među onim rijetkim zemljama u svijetu koje imaju teritorijalno more široko 6 milja, jer se ne mogu složiti o razgraničenju u Egejskome moru. Turska u Crnome moru ima teritorijalno more široko 12 milja i gospodarski pojas do dvije stote milje, a Grčka je utvrdila granicu od 10 milja radi uređenja prometa civilnih zrakoplova i epikontinentski pojas do izobate 200 metara.

<sup>6</sup> Prema Konvenciji Ujedinjenih naroda (UN) o pravu mora (1982.) to su države čija mora zatvaraju unutrašnje morske vode susjedne države (npr. unutrašnje morske vode Republike Hrvatske zatvaraju morsko područje Bosne i Hercegovine), ili teritorijalna mora drugih država (primjer Finske), ili se nalaze u uskim morima (Singapur), ili imaju kratku obalu (Irak) pa ne mogu proglasiti vlastiti gospodarski pojas, ili su, radi prehrane stanovništva, ovisne o ribolovu u gospodarskom pojasu drugih država u regiji ili subregiji. Na Trećoj konferenciji UN o pravu mora (1973.-82.) interesnu skupinu država u geografski nepovoljnom položaju sačinjavalo je 26 zemalja. U pravnoj literaturi se navodi da su u toj skupini i neobalne države (Mađarska, Češka, Austrija i dr.), kojih u svijetu ima 30.

<sup>7</sup> U Sarajevu je 30. srpnja 1999. potpisan ugovor o državnoj granici između Hrvatske i Bosne i Hercegovine kojim su razgraničeni i morski prostori između dviju država. Hrvatski sabor još nije ratificirao taj ugovor.

<sup>8</sup> O'Connell naglašava da vanjski pojas, prema tome, nije nikakva posebna "pravna cjelina" i ne dira u pravni karakter otvorenoga mora, odnosno gospodarskog pojasa. – O. c., str. 702.

<sup>9</sup> Čl. 33. Konvencije UN o pravu mora. Konvencija je usvojena u New Yorku glasovanjem 30. travnja 1982. Stupila je na snagu 16. studenoga 1994. U najvećem dijelu izražava međunarodno običajno pravo. Obvezuje gotovo sve države svijeta. Republika Hrvatska je depozitaru Konvencije (glavnome tajniku UN) priopćila 5. travnja 1995. odluku da želi biti sljednikom ratifikacije koju je obavila SFR Jugoslavija (5. svibnja 1986.), tako da Konvencija obvezuje Hrvatsku od 8. listopada 1991. (dana efektivnosti hrvatske državne neovisnosti).

<sup>10</sup> Čl. 33. t. 2. Konvencije UN o pravu mora. To je pravilo danas dio općega međunarodnog običajnog prava.

<sup>11</sup> U ženevskoj Konvenciji o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu krajnja vanjska granica vanjskog pojasa bila je 12-ta milja (čl. 24. t. 2. Konvencije).

<sup>12</sup> Danska je 1926. proglasila zonu nadzora radi suzbijanja trgovine alkoholom široku 12 milja, potom je 1928. uvela carinsku zonu široku 4 milje, a 1984. proširila je svoju jurisdikciju nad arheološkim i kulturnim blagom u morskom području do granice 24 milje.

<sup>13</sup> Jordan i Singapur zemlje su u geografski nepovoljnom položaju (imaju male morske površine).

<sup>14</sup> Obje su države proglasile vanjski pojas do granice 24 milje.

<sup>15</sup> Do krajnje granice od 38.892 metra (od 1954. sve su pomorske države prihvatile dužinu morske ili nautičke milje od 1.852 metra).

- 15 milja širok vanjski pojas: 1 država;
- 18 milja vanjski i sigurnosni pojas: 4 države (uključivši Gambiju);
- do granice od 24 milje vanjski pojas (u skladu s Konvencijom UN o pravu mora): 33 države (uključivši Džibuti);
- do granice od 24 milje vanjski i sigurnosni pojas: 11 država (uključivši Egipat, Haiti i Iran);
- do granice od 24 milje vanjski pojas bez specificiranih ovlaštenja obalne države: 7 država;
- 41 milju širok vanjski i sigurnosni pojas: 1 država;
- 4 milje carinska zona: 1 država;
- 10 milja carinska zona: 1 država;
- 12 milja zona u kojoj je zabranjeno krijumčarenje alkohola: 1 država;
- 24 milje carinska zona: 1 država;
- 10 milja sigurnosna zona: 1 država;
- 50 milja sigurnosna zona: 1 država;
- 50 milja zona nadzora radi suzbijanja onečišćenja morskog okoliša: 1 država;
- 24 milje zona jurisdikcije nad brodskim olupinama i arheološkim blagom: 3 države (uključujući Južnoafričku Republiku) i
- 100 milja zona nadzora radi suzbijanja onečišćenja okoliša u Arktiku: 1 država.<sup>16</sup>

Neke su države, poslije prosvjeda, ekstremne zahtjeve modificirale ili povukle. Namibija je npr. 1990. godine donijela propise o ostvarivanju prava nadzora (koji je Konvencijom UN o pravu mora dopušten u vanjskom pojasu) u gospodarskom pojasu širokom 200 milja. Poslije prosvjeda Sjedinjenih Država izmjenom zakona 1991. područje nadzora je smanjeno i ograničeno na vanjski pojas do granice od 24 milje.<sup>17</sup>

4. Prvi put se službeno raspravljalo o vanjskom pojasu na Haaškoj kodifikacijskoj konferenciji 1930. godine. Da bi se udovoljilo zahtjevima država koje su inzistirale na širinama teritorijalnog mora od 4, 6 pa i 12 milja, Pripremni odbor za tu konferenciju bio je predložio sljedeću "osnovu za raspravu":

"Na otvorenome moru, uz teritorijalno more, obalna država može poduzimati potrebne mjere nadzora radi suzbijanja kršenja, na njezinu teritoriju ili u njezinu teritorijalnom moru, zakona o carinskom ili zdravstvenom redarstvu, ili radi sprječavanja ugrožavanja sigurnosti od strane stranih brodova. Takve mjere nadzora ne mogu se poduzimati izvan 12 milja od obale."

Na konferenciji su se države podijelile: 20 ih je podržalo uvođenje novoga pravnog instituta vanjskog pojasa, a devet se usprotivilo.<sup>18</sup> Zbog načela jednoglasnosti u donošenju odluka, nikakva odluka nije bila donesena.<sup>19</sup>

<sup>16</sup> Prema: Churchill & Lowe, *The Law of the Sea*, Manchester 1999., str. 472.

<sup>17</sup> Churchill & Lowe, *o. c.*, str. 136.

<sup>18</sup> Tri su države bile izrazito protiv: V. Britanija, Australija i Japan. – Ibler, *o. c.*, str. 55.

<sup>19</sup> Zanimljivo je bilo stajalište izaslanika Jugoslavije na toj konferenciji, profesora međunarodnog prava Pravnog fakulteta u Beogradu Milete Novakovića. On je na sjednici Druge komisije 3. travnja 1930. dao dvije u osnovi oprečne izjave. Najprije je izjavio: "Mi hoćemo šest milja, jer nam se čini da će situacija biti jasnija ako prihvatimo veću širinu za teritorijalno more, naime šest milja, a odbacujući vanjski pojas. Mi se protivimo ovom posljednjem; mi ne vidimo potrebe da imamo pored teritorijalnog mora neki vanjski pojas." Na toj istoj sjednici, kada su se države pojedinačno izjašnjavale o pitanju širine teritorijalnoga mora i vanjskog pojasa, ...

5. Između dva svjetska rata broj jednostranih akata kojima su obalne države proširile ostvarivanje nekih svojih prava izvan granica teritorijalnoga mora (posebice prava radi zaštite carinskih i zdravstvenih propisa) umnožen je, pa su na konferenciji u Ženevi 1958. propisi o vanjskom pojasu bez teškoća kodificirani u Konvenciji o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu.<sup>20</sup>

Države su se na toj Konferenciji složile da je vanjski pojas dio otvorenoga mora i da ga država ne stječe *ab initio* i *ipso facto*. Mora ga dakle proglasiti (zakonom, deklaracijom) ili ustanoviti međunarodnim ugovorom. Nadzor se ostvaruje nad stranim brodovima koji plove u luku, pristanište ili sidrište obalne države, a može se pregledati i strani brod koji samo prolazi vanjskim pojasom, ako se osnovano sumnja da namjerava prekršiti carinske ili zdravstvene propise obalne države (npr. surađujući u krijumčarenju s brodovima s obale).

Ako se prilikom pregleda ili pretresa broda utvrdi da je prekršio carinske, fiskalne, zdravstvene ili useljeničko - iseljeničke propise obalne države, naložit će mu se da uplovi u najbližu domaću luku radi provođenja sudskoga ili prekršajnog postupka i eventualnog kažnjavanja. Spomenuti propisi moraju biti prekršeni unutar državnih granica obalne države, tj. na kopnu, u unutrašnjim morskim vodama ili u teritorijalnome moru.<sup>21</sup>

6. U vanjskom pojasu može započeti *progon stranoga trgovačkoga broda* ako je u području obalne države prekršio propise koje ona štiti u vanjskom pojasu.<sup>22</sup>

7. Na Konferenciji u Ženevi 1958. države su se bile složile da vanjski pojas ne smije prelaziti granicu 12 milja računajući od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnoga mora.<sup>23</sup>

8. Na Trećoj konferenciji UN o pravu mora ženevska su pravila o nadzoru obalne države u vanjskom pojasu proširena: obalna država može obavljati nadzor i kažnjavati prekršitelje propisa o zabrani vađenja arheoloških i povijesnih predmeta s morskoga dna u vanjskom pojasu.<sup>24</sup>

U Konvenciji UN o pravu mora izostavljena je ženevska odredba o razgraničenju vanjskih pojaseva (čl. 24. t. 3. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu<sup>25</sup>), a

...Novaković je revidirao stajalište i izjavio: "Jugoslavenska delegacija je za šest milja, a rezervira pitanje vanjskog pojasa." Ibler smatra da jugoslavenski izaslanik "nije vodio mnogo računa o interesima zemlje", a vjerojatno nije bio ni zainteresiran za pitanje vanjskoga pojasa. – O. c., str. 61.

<sup>20</sup> Prilikom glasanja o čl. 24. Konvencije (pravila o vanjskom pojasu) nijedno izaslanstvo nije glasovalo protiv. "Za" je glasovalo 60 država, a 13 ih se suzdržalo. Usvojen je tekst koji su predložile Sjedinjene Američke Države. – *United Nations Conference on the Law of the Sea (UNCLOS), 1958.*, Vol. II, str. 40.

<sup>21</sup> Ne može se brod kazniti zbog kršenja propisa obalne države u vanjskom pojasu. Čl. 19. t. 5. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu i čl. 27. t. 5. Konvencije UN o pravu mora zabranjuju zaustavljanje, pregled, pretres i uzapćenje stranoga broda koji samo prolazi teritorijalnim morem (ne ulazeći u unutrašnje morske vode), a kažnjivo djelo je počinjeno prije ulaska broda u to teritorijalno more. Churchill & Lowe (o. c., str. 137) zaključili su da obalna država u svojem vanjskom pojasu ima samo izvršnu jurisdikciju (*enforcement jurisdiction*), a ne i legislativnu.

<sup>22</sup> V. čl. 46. Pomorskog zakonika Republike Hrvatske. O pravu progona stranih trgovačkih brodova u pravnoj literaturi v. Rudolf, o. c., str. 226. - 230.

<sup>23</sup> O raspoloženju država uoči te Konferencije v. Katičić, Pravni položaj vanjskog morskog pojasa u sistemu obalnih voda, *Zbornik za pomorsko pravo, Zagreb 1957.*, str. 137. - 156.

<sup>24</sup> Čl. 303. t. 2. Konvencije UN o pravu mora.

<sup>25</sup> Čl. 24. t. 3. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu: "Kad obale dviju država leže sučelice ili međusobno graniče, nijedna od tih država nije ovlaštena, ako među njima nema suprotnog sporazuma, ...

granica vanjskoga pojasa sa 12 je milja pomaknuta na 24 milje, tako da čl. 33. Konvencije glasi:

- (1) U morskom pojasu uz njezino teritorijalno more, nazvanom vanjski pojas, obalna država može ostvarivati nadzor <sup>26</sup> radi:
  - (a) Sprječavanja kršenja svojih carinskih, fiskalnih, useljeničkih ili zdravstvenih zakona i drugih propisa na svome području ili u svom teritorijalnom moru;
  - (b) Kažnjavanja kršenja tih zakona i drugih propisa počinjenih na svome području ili u svom teritorijalnom moru.
- (2) Vanjski pojas ne može se prostirati preko 24 milje od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora.

9. Izostavljanje pravila o razgraničenju vanjskoga pojasa u Konvenciji UN o pravu mora jedan je od propusta Treće konferencije UN o pravu mora. Čini se da je prihvaćeno gledište izraženo i na konferenciji UN o pravu mora u Ženevi 1958. da je nepotrebno pravno uređivati razgraničenje dijela otvorenoga mora u kojemu država nema isključivih prava, već samo pravo nadzora.<sup>27</sup> *Prvo*, u Konvenciji UN o pravu mora vanjski pojas nije definiran samo kao "dio otvorenoga mora" (poput definicije u čl. 24. Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu), jer on može biti i dio gospodarskog pojasa. *Drugo*, pravo nadzora vađenja arheoloških i povijesnih predmeta s dna vanjskoga pojasa i pravo kažnjavanja nedopuštene trgovine tim predmetima nesumnjivo su isključiva prava obalne države.

10. Prema t. 3. čl. 14. ženevske Konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, razgraničenje vanjskog pojasa obavlja se ovako:

"Kad obale dviju država leže sučelice ili se graniče, nijedna od tih država nije ovlaštena proširiti svoj vanjski pojas preko crte sredine kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina njihovih teritorijalnih mora, osim ako su se drukčije sporazumjele."

11. U bivšoj Jugoslaviji vanjski pojas je prvi put normiran 1948. godine Zakonom o obalnom moru. Kako je u to doba teritorijalno more Jugoslavije bilo široko 6 milja, širina vanjskoga morskog pojasa iznosila je četiri milje.<sup>28</sup> Općim zakonom o ribolovu u vanjskom pojasu bio je zabranjen ribolov stranih ribara.<sup>29</sup>

...proširiti svoj vanjski pojas preko crte sredine, kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora." Ta pravila nisu unesena u Konvenciju UN o pravu mora vjerojatno zbog toga, jer je vanjski pojas u najvećem broju obalnih država dio širega gospodarskog pojasa. O razgraničenju vanjskih pojasa v. potanje: Degan, o. c., str. 284. - 287. <sup>26</sup> Upotrijebljena je riječ *nadzor* (engl. *control*), a ne jurisdikcija, tako da bi se naglasile sužene ovlasti obalne države u vanjskom pojasu. Valja reći da engl. *control* ima šire značenje nego riječ *nadzor*. Znači: nadzor, vlast, moć, sprječavanje, suzbijanje, pregled, kontrolu. O'Connell upotrebljava riječi *preventive or protective control* (o. c., str. 702).

<sup>27</sup> V. izlaganja na Konferenciji u Ženevi predstavnika Argentine i Velike Britanije u: UNCLOS I, *Official records*, Vol. III, str. 199. O raspravama na Trećoj konferenciji UN o pravu mora v. Vukas, *The LOS Convention and the Sea Boundary Delimitation, Essays on the new Law of the Sea*, Zagreb 1985., str. 156. - 164.

<sup>28</sup> "Radi zaštite carinskih interesa i sigurnosti obala Federativne Narodne Republike Jugoslavije, nadležni organi FNRJ mogu u slučajevima opravdane sumnje vršiti pregled brodskih papira i, ako je potrebno, pretres broda strane zastave i u morskom pojasu u širini od četiri nautičke milje, računajući od vanjskog ruba teritorijalnog mora FNRJ u pravcu otvorenog mora." Nadležni organi FNRJ mogu vršiti kontrolu i poduzimati one restriktivne mjere koje nađu za potrebno u svrhu zaštite morskog blaga u ovom pojasu." - Čl. 8. Zakona o obalnom moru FNRJ, Službeni list FNRJ, br. 106/1948.

<sup>29</sup> Čl. 4. toga Zakona glasio je: "U obalnom moru Federativne Narodne Republike Jugoslavije, kao i u morskom pojasu u širini od 4 nautičke milje, računajući od vanjskog ruba teritorijalnog mora FNRJ prema ...

Zakonom o obalnom moru, vanjskom morskom pojasu i epikontinentalnom pojasu Jugoslavije (1965.) širina vanjskoga morskog pojasa određena je s dvije, a teritorijalnog mora s deset milja. Odredba o zabrani ribolova stranih ribara u vanjskome morskom pojasu ukinuta je.<sup>30</sup>

Godine 1979. teritorijalno more Jugoslavije prošireno je na 12 milja, pa su iz zakona ispuštene odredbe o vanjskom pojasu. Carinskim zakonom je, međutim, bilo propisano carinsko područje (carinska zona) široko dvije milje izvan granica teritorijalnog mora u smjeru pučine.<sup>31</sup>

12. Republika Hrvatska, oslanjajući se na Konvenciju UN o pravu mora, može u svako doba proglasiti vanjski pojas do granice od 24 milje. U tome pojasu može nadzirati poštovanje propisa navedenih u Konvenciji i kažnjavati njihove prekršitelje, prekršitelje svih tih propisa ili nekih od njih.

13. Već sam rekao da je Talijanska Republika sredinom 2004. Zakonom o kulturnim dobrima i okolišu proglasila uokolo svojih obala vanjski pojas, koji je zbog svoga sadržaja u publicistici nazvan *arheološki pojas*. Italija je u tome pojasu, od prava koja obalnim državama jamče međunarodno običajno pravo i Konvencija UN o pravu mora (nadzor i kažnjavanje kršenja carinskih, fiskalnih, zdravstvenih, useljeničkih propisa i propisa o zaštiti arheoloških predmeta u podmorju obalne države) iskoristila samo pravo normiranja zaštite arheoloških i povijesno vrijednih predmeta koji leže na morskom dnu i u podzemlju mora, u skladu s čl. 303. Konvencije UN o pravu mora. Prva dva stavka toga članka glase:

- (1) Države su obvezne štititi predmete arheološke i povijesne prirode nađene u moru te surađuju u tu svrhu.
- (2) Radi nadziranja prometa takvim predmetima, primjenjujući članak 33. (propisi o vanjskom pojasu – op. D. R.) obalna država može pretpostaviti da bi njihovo vađenje s morskog dna u pojasu spomenutome u tome članku, bez njezinog odobrenja, prouzročilo kršenje na njezinome području ili u njezinom teritorijalnom moru zakona i drugih propisa navedenih u tome članku.

14. U čl. 94. talijanskog Zakona utvrđena je širina arheološkog pojasa “dvanaest morskih milja računajući od vanjske granice teritorijalnog mora”, tj. do 24-te milje računajući od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora Italije. Budući da taj pojas u

... otvorenom moru, strani državljani ne mogu vršiti ribolov, ako nije drukčije određeno zakonom ili međunarodnim ugovorom ili konvencijom, koje je zaključila FNRJ.” – *Službeni list FNRJ*, br. 12/1950.

<sup>30</sup> Na konferenciji u Ženevi (1958.) Jugoslavija je predlagala da se u vanjskom pojasu zabrani ribolov stranim ribarima (Doc. A/CONF.13/C.1/L.54, 26. ožujka 1958.). Prijedlog je odbijen, kao i prijedlog Poljske da se u vanjskom pojasu mogu štititi interesi sigurnosti obalne države (većina država je strahovala da će se, usvajanjem poljskoga prijedloga, ugroziti sloboda plovidbe otvorenim morem). Churchill & Lowe (*o. c.*, str. 138 n. 10) navode da su Sjedinjene Države prosvjedovale u 18 zemalja zbog zahtjeva da se u vanjskim pojasevima tih država štite i sigurnosni interesi.

<sup>31</sup> U carinskome pograničnom pojasu carinski su organi, među ostalim, obavljali pregled brodova uspredbom podataka u manifestu i drugih brodskih isprava s teretom na brodu; ako se osnovano sumnjalo da se na brodu skriva krijumčarina, mogao se obaviti pretres i dr. Taj carinski pojas bio je normiran usuprot u ono doba važećemu međunarodnome pravu.

području hrvatskih otoka Palagruže i Galijule i na izlazu iz Tršćanskoga zaljeva dodiruje hrvatsko teritorijalno more, valjat će ga razgraničiti ugovorom s Hrvatskom.<sup>32</sup>

15. Talijanski Zakon se poziva na UNESCO *Konvenciju o zaštiti podmorske kulturne baštine* iz 2001. i *Pravila koja se odnose na djelatnosti usmjerene na podvodnu kulturnu baštinu*, dodana uz tu Konvenciju.<sup>33</sup> Svrha tih međunarodnih akata, a i talijanskog Zakona, jest u strogoj zaštiti i očuvanju arheoloških i povijesno vrijednih predmeta u podmorju<sup>34</sup> (normirano je promatranje i dokumentiranje podmorske kulturne baštine, registriranje predmeta, zabrana vađenja bez odobrenja nadležnog organa, zabrana komercijalnog iskorištavanja i dr.).

16. U Republici Hrvatskoj, u stručnim i znanstvenim krugovima odavno se raspravlja je li uputno i racionalno proglasiti vanjski pojas?

Stjecanjem morskoga prostora uza svoju državnu granicu koji je pod stalnim nadzorom policijskih, carinskih i sanitarnih organa nesumnjivo se jača sigurnost obalne države, posebice u vrijeme rasprostranjenoga organiziranog kriminala i velikih krijumčarenja morem (ljudi, oružja, cigareta i sl.). Osim toga, Konvencija UN o pravu mora daje obalnoj državi i pravo nadzora nad vađenjem arheoloških i povijesno vrijednih predmeta iz mora i morskoga podzemlja izvan državne granice, u području vanjskoga pojasa (uključujući kažnjavanje prekršitelja domaćih propisa).<sup>35</sup> Ti razlozi govore u prilog proglašenja vanjskog pojasa. Povećani troškovi nadzora prema mojem su uvjerenju minorni u usporedbi s dobitima koje bi sustavna i trajna kontrola nadležnih državnih organa nad djelatnostima u vanjskome pojasu donijela. Imajući te dobrobiti na umu, znanstvenici okupljeni u Katedri za međunarodno pravo Pravnog fakulteta u Splitu predložili su krajem 2004. Hrvatskome saboru da proglasi vanjski pojas i u Pomorski zakonik unese sljedeće odredbe:

<sup>32</sup> U Jadranskom moru talijanski arheološki pojas nalazi se najvećim dijelom u otvorenom moru, ali zalazi i u područja u kojima je Hrvatska proglasila gospodarski pojas (zaštićenu ribolovno-ekološku zonu), imajući na umu da se taj pojas proteže do crte sredine između polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnoga mora jedne i druge države.

<sup>33</sup> Ta je Konvencija usvojena na UNESCO konferenciji 6. studenoga 2001. u Parizu. Do kraja 2004. ratificirale su je samo dvije države, Bugarska i Panama. Stupit će na snagu nakon proteka tri mjeseca od dana pohranjivanja dvadesete isprave o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju. U Hrvatskom saboru je krajem 2004. pokrenut postupak za njezinu ratifikaciju.

<sup>34</sup> Pod "podmorskom kulturnom baštinom" razumijeva se "svaki trag ljudskog postojanja, kulturnog, povijesnog ili arheološkog karaktera koji je djelomično ili potpuno pod morem, povremeno ili stalno, barem stotinu godina, poput lokacija, građevina, zgrada, predmeta i ljudskih ostataka zajedno s njihovim arheološkim i prirodnim okruženjem, plovila, zrakoplovi, druga prijevozna sredstva ili njihovi dijelovi, njihov teret ili drugi sadržaj zajedno s njihovim arheološkim i prirodnim okruženjem te predmeti pretpovijesnog razdoblja". – Čl. 1. Konvencije o zaštiti podmorske kulturne baštine.

<sup>35</sup> Procjenjuje se da se oko tri milijuna brodskih podrtina nalazi na morskome dnu. U *Dictionary of Disasters at Sea* popis je 12 542 trgovačka i ratna broda koji su izgubljeni između 1824. i 1962. Samo uz obale Sjeverne Amerike od 1500. potonulo ih je 65 tisuća. Čitavi gradovi su nestali pod morem, primjerice Port Royal u Jamajci za potresa 1692. Premda nema pouzdanih podataka, smatra se da se uz hrvatsku obalu nalazi također veliki broj potonulih brodova, zajedno s teretom i povijesno vrijednim predmetima (navigacijskim spravama, amforama, posudom i sl.).

## Članak ...

- (1) Vanjski pojas Republike Hrvatske širok je 12 morskih milja mjereći od vanjske granice teritorijalnog mora u smjeru pučine.
- (2) U vanjskome pojasu Republika Hrvatska obavlja nadzor radi sprječavanja i kažnjavanja kršenja carinskih, poreznih, zdravstvenih propisa i propisa o kretanju i boravku stranaca počinjenih na svojem državnom području.

## Članak ...

- (1) U vanjskom pojasu Republika Hrvatska štiti arheološke, kulturne i povijesno vrijedne predmete koji se u cijelosti ili djelomično nalaze u moru, na morskome dnu ili u morskome podzemlju.
- (2) Vlada će zakonom propisati mjere zaštite, vađenja, konzerviranja, valoriziranja i čuvanja predmeta iz st. 1. ovoga članka i zabraniti komercijalne djelatnosti radi njihova stjecanja, prodaje i razmjene.<sup>36</sup>

Hrvatski zakonodavac nije usvojio te prijedloge pa u novome Pomorskom zakoniku Republike Hrvatske (2004.) normi o vanjskom pojasu nema.

## CONTIGUOUS ZONES IN ADRIATIC SEA

## Summary

The author illustrates the legal regulations of the contiguous zone (anticipated by the UN Convention on the Law of the Sea, 1982), which extends from the outer limit of the territorial sea, and the practice of the Adriatic coastal states. The historical birth of this institution is illustrated as well as the current law. 40 countries in the world adopted it. Of the Adriatic states only Italy adopted it, and did so in reduced form of an archaeological zone. The ex-Yugoslavia had it for a while, and Bosnia and Herzegovina and Slovenia can not adopt it because they are geographically disadvantaged States. Croatia did not do it even with the new Maritime Code of 2004. There are no legal reasons for this. The only known bad consequence of eventually adopting this code are the costs of the supervision, which is minor in comparison to the positive aspects. The idea of Croatia using this institute has been illustrated and explained.

<sup>36</sup> V. Vesna Barić-Punda & Davorin Rudolf ml., Prijedlog dopuna i izmjena javnopravnih odredbi nacrtu Pomorskog zakonika Republike Hrvatske, *Adrias* (zbornik Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu), sv. 11, Zagreb-Split, 2004., str. 205. - 222.